

Concours : CAPES interne privé (CAFEP)

Section : Hébreu

Session 2018

Rapport de jury présenté par Monique OHANA

Présidente du jury

Le CAPES interne – CAER-CAPES d'hébreu n'avait pas été ouvert au concours depuis plus d'une dizaine d'années. C'est dire à quel point sa réouverture était attendue.
Ce rapport de jury a pour but à la fois de dresser le bilan de la session écoulée et de guider les futurs candidats dans leur préparation.

I. DONNEES STATISTIQUES

Bilan de l'admissibilité

Nombre de candidats inscrits : 14
Nombre de candidats non éliminés : 8 soit 57.14% des inscrits
Nombre de candidats admissibles : 5 soit 62,50% des non éliminés
Moyenne portant sur le total des épreuves de l'admissibilité :
Moyenne des candidats non éliminés : 10.75 (soit une moyenne de 10.75/20)
Moyenne des candidats admissibles : 12.20 (soit une moyenne de 12.20/20)
Rappel
Nombre de postes : 2
Barre d'admissibilité : 10.00 (soit un total de 10.00/20)
Coefficient 1

Bilan de l'admission

Nombre de candidats admissibles : 5
Nombre de candidats présents : 4
Moyenne portant sur le total des épreuves de l'admission : 12.12
Moyenne des candidats admis : 13.50
Barre d'admission : 13.00
Coefficient 2

II. L'ÉPREUVE ÉCRITE D'ADMISSIBILITÉ

L'épreuve écrite d'admissibilité prend la forme d'un dossier de reconnaissance des acquis de l'expérience professionnelle (RAEP) établi par le candidat. Ce dossier n'est pas rendu anonyme. Il est soumis à une double correction et noté de 0 (note éliminatoire) à 20. Le fait de ne pas faire parvenir le dossier dans le délai et selon les modalités fixées entraîne l'élimination du candidat.

A. Première partie du dossier : le parcours professionnel

La rédaction de cette première partie est définie de la manière suivante par le texte du B.O :
« Dans une première partie (2 pages dactylographiées maximum), le candidat décrit les responsabilités qui lui ont été confiées durant les différentes étapes de son parcours professionnel, dans le domaine de l'enseignement, en formation initiale (école, collège, lycée, apprentissage) ou, le cas échéant, en formation continue des adultes. »

B. Deuxième partie du dossier : la réalisation pédagogique

« Dans une seconde partie (6 pages dactylographiées maximum), le candidat développe plus particulièrement, à partir d'une analyse précise et parmi ses réalisations pédagogiques, celle qui

lui paraît la plus significative, relative à une situation d'apprentissage et à la conduite d'une classe qu'il a eue en responsabilité. »

Cette analyse doit mettre en évidence les apprentissages, les objectifs, les progressions ainsi que les résultats de la réalisation que le candidat aura choisie de présenter. Il indique et commente les choix didactiques et pédagogiques qu'il a effectués, relatifs à la conception et à la mise en œuvre d'une ou de plusieurs séquences d'enseignement, au niveau de classe donné, dans le cadre des programmes et référentiels nationaux, à la transmission des connaissances, aux compétences visées et aux savoir-faire prévus par ces programmes et référentiels, à la conception et à la mise en œuvre des modalités d'évaluation, en liaison, le cas échéant, avec d'autres enseignants ou avec des partenaires professionnels. Peuvent également être abordées par le candidat les problématiques rencontrées dans le cadre de son action, celles liées aux conditions du suivi individuel des élèves et à l'aide au travail personnel, à l'utilisation des technologies de l'information et de la communication au service des apprentissages ainsi que sa contribution au processus d'orientation et d'insertion des jeunes.

À son dossier, le candidat joint, sur support papier, un à deux exemples de documents ou travaux, réalisés dans le cadre de la situation décrite et qu'il juge utile de porter à la connaissance du jury. Ces documents doivent comporter un nombre de pages raisonnables, qui ne sauraient excéder dix pages pour l'ensemble des deux exemples.

Les critères d'appréciation du jury porteront sur :

- la pertinence du choix de l'activité décrite,
- la maîtrise des enjeux scientifiques, didactiques et pédagogiques de l'activité décrite,
- la structuration du propos,
- la prise de recul dans l'analyse de la situation exposée,
- la justification argumentée des choix didactiques et pédagogiques opérés,
- la qualité de l'expression et la maîtrise de l'orthographe et de la syntaxe.

Remarques du jury sur les dossiers de RAEP :

L'évaluation des dossiers de RAEP appelle de la part du jury une série de remarques, à la fois sur le fond et la forme, dont nous espérons qu'elles seront utiles aux futurs candidats.

Dans l'ensemble, la majorité des huit dossiers était conforme au cahier des charges et les candidats avaient, dans les grandes lignes, respecté les consignes concernant la forme et la présentation. Cependant, le jury a déploré que la meilleure note attribuée soit de 14/20 seulement, alors que les candidats préparent le dossier chez eux, avec tous les documents souhaités, durant un temps qui n'est pas vraiment limité. Tous les dossiers auraient pu être un peu plus soignés et certains défauts évités, même dans les meilleurs.

Dans la première partie, le parcours professionnel, le jury attend du candidat qu'il expose les compétences qu'il a pu développer et non qu'il livre un curriculum vitae détaillé ou une autobiographie. Les détails superflus, les considérations d'ordre privé sont à proscrire. Il ne s'agit pas non plus de se contenter d'une énumération chronologique des différentes fonctions occupées ni de livrer un catalogue de toutes les expériences mais d'opérer les choix pertinents qui montrent clairement en quoi son parcours professionnel a permis au candidat d'assimiler les compétences nécessaires à l'enseignement de l'hébreu. Le parcours professionnel n'est pas non plus une énumération des compétences que le candidat croit avoir acquises. Si, au cours de son parcours professionnel, le candidat a mis en place une action pédagogique particulière ou s'il y a pris part, il faut qu'il en explique clairement le contenu.

Dans la seconde partie, il s'agit de présenter une situation d'apprentissage réelle, puisée dans l'expérience professionnelle du candidat et donc mise en œuvre dans une classe. S'il n'existe pas de

présentation type à laquelle se conformer, il est cependant préférable de faire clairement apparaître, dès le début, les objectifs de la séquence (linguistiques, culturels, méthodologiques...), le niveau ciblé, la tâche finale envisagée ainsi que le nombre de séances projeté. Ces éléments annoncés seront, bien entendu, développés au cours de la mise en œuvre concrète que détaillera le candidat au cours du déroulement de sa séquence. De plus, ce dernier doit montrer, au travers de la réalisation pédagogique présentée, qu'il est à même de s'interroger sur leur pratique.

Le candidat doit veiller à ne pas proposer une séquence trop longue ou confuse : à cette session, une des séquences comportait jusqu'à 9 documents, dont certains doubles ou très longs, dont on ne comprenait pas clairement s'ils étaient tous exploités dans la séquence. Bien évidemment, les documents fournis aux élèves doivent être lisibles et ne pas comporter de coquilles. De manière générale, il convient non seulement de porter une grande attention au choix des documents mais encore de justifier leur choix et leur pertinence au travers des activités proposées. L'importance de la grammaire dans le choix des documents ne doit pas être un critère essentiel.

Il convient également de trouver un équilibre entre une description qui se voudrait exhaustive et une présentation trop synthétique, parfois même en style télégraphique. En plus du descriptif de la séquence, il est attendu du candidat qu'il en propose une analyse pédagogique et didactique, ainsi qu'un bilan réflexif.

Par ailleurs, la séquence ne devra pas être présentée sous forme d'une fiche de deux pages voire moins, où on se contente d'énumérer les activités langagières et la tâche finale, sans aucun développement, sans indication ni des démarches pédagogiques adoptées, ni de la manière dont les documents ont été abordés.

On s'abstiendra de présenter une séquence dépourvue de toute coloration culturelle, sur un sujet trop général ou trop pointu, et on évitera également un sujet qui n'est plus du tout d'actualité ou qui impose des prérequis culturels trop nombreux, que les élèves ne peuvent posséder ou qu'ils mettraient trop longtemps à acquérir.

On s'efforcera de se limiter à une seule problématique ou thématique dans la séquence et de ne pas en ajouter de nouvelles au fur et à mesure de son déroulé, sous peine de la rendre totalement incohérente (ne pas passer, par exemple, des fêtes juives à une fête de bat mitsva, puis au système politique israélien) ; de même, il est déconseillé de traiter dans le dossier un nombre exponentiel de contenus culturels et linguistiques.

Il convient d'expliquer et d'illustrer les différents entraînements proposés aux élèves et de justifier le choix de tel ou tel exercice. Il convient également de veiller à la pertinence des grilles d'évaluation proposées : le jury a constaté que dans certaines grilles d'évaluation il était tenu compte essentiellement de la forme et pas du fond.

Il est possible de joindre un certain nombre d'annexes (10 pages maximum), qui peuvent être des documents utilisés ou produits en classe ou des travaux d'élèves. Ces annexes doivent être présentées clairement et numérotées.

Qualité de l'expression :

Le jury déplore des erreurs non admissibles dans trop de dossiers : syntaxe approximative, règles d'accord non respectées, mots courants mal orthographiés... or la maîtrise de la langue française doit être une priorité chez des candidats aspirant à exercer le métier d'enseignant. Une relecture sérieuse aurait sans aucun doute permis de corriger ces erreurs.

Rappelons enfin que l'usage d'un langage familier et du « franbreu » est également à proscrire.

Notes obtenues au dossier de RAEP par l'ensemble des candidats :

07 – 09 – 09 – 10 – 12 – 12 – 13 – 14

III – L'ORAL D'ADMISSION

L'épreuve orale d'admission du CAPES interne – CAER-CAPES d'hébreu s'est déroulée les 9 et 10 avril 2018 dans les locaux du lycée privé Yabné à Paris. Que soient ici remerciés le Directeur de l'établissement et l'ensemble du personnel grâce auxquels cette épreuve orale a pu se dérouler dans les meilleures conditions.

1 - Les conditions de l'épreuve

Conformément aux textes officiels, chaque candidat passe une seule épreuve orale, qui se décompose en deux parties.

□ Coefficient 2

Chaque partie compte pour moitié dans la notation de l'épreuve, notée de 0 à 20.

Première partie : exploitation pédagogique de documents en langue étrangère (notamment audio, textuels, vidéo) soumis au candidat par le jury

- Durée de la préparation : 2 heures
- Durée de l'exposé : 30 minutes maximum
- Durée de l'entretien : 25 minutes maximum

Cette partie de l'épreuve comporte un exposé suivi d'un entretien. Elle tient compte du niveau d'enseignement (collège ou lycée) dans lequel le candidat a une expérience. Le candidat fait connaître ce niveau au moment de l'inscription au concours. Cette partie se déroule en français, à l'exception des exercices de toute nature qui sont présentés en langue étrangère.

2 – Sujets proposés par le jury pour la première partie de l'épreuve d'admission :

Niveau collège

Document N°1

מבצע בזל"ם

הרעיון היה מצוין. המורה התלהבה, המנהלת היתה מאושרת, הבנות בכיתה מחאו כפיים משמחה כשהצעתי את הרעיון. הרגשנו שזו יכולה להיות דרך אמיתית לחגוג בת-מצווה. במקום להתאמץ לשמוח עם טופי ומרשמו ושאר ממתקים דוחים, ננסה לגרום גם לאחרים לשמוח! היו בנות שלא כל כך התלהבו בהתחלה, וחשבו ששנים-עשר מבצעים זה יותר מדי, ו"זה לא מעשי" ו"זה לא הגיוני" ו"יותר לדאוג גם לעצמנו, לא רק לאחרים", "זו הבת-מצווה שלנו, למה לשתף זרים?" אבל אחת הבנות הציעה שם לרעיון ובזה חתמה את הדיון : **מבצע בזל"ם**. שפירושו : בת-מצווה זה לא רק מסיבות. לי זה נשמע שם קצת טיפשי, אבל כל הבנות התלהבו ממנו נורא, ונגמר הדיון. (...) מישהי הציעה שכל אחת תחשוב על רעיון להתנדבות, ותכתוב אותו על פתק. מהרעיונות שהבנות יציעו נוכל להרכיב רשימה של שתיים-עשרה משימות רציניות. תלינו בכיתה קופסה מיוחדת, לשם כולן הכניסו את הפתקים עם הרעיונות. היו כאלה שמיד היו להן כמה רעיונות לכתוב, והיו בנות ששמו פתק רק לאחר יום-יומיים, אחרי שהתייעצו בבית. אני חושבת שהיו שם רעיונות לעשר שנים של התנדבות. ועדה שנבחרה פתחה אחרי שבוע את התיבה, וערכה רשימה של רעיונות. כל אחת קיבלה דף מצולם שבו היו רשומים עשרים רעיונות, והיא היתה צריכה לסמן מה הכי נראה לה. (...) אחר כך כל אחת כתבה באיזה מבצע היא רוצה להשתתף והתחלקנו לקבוצות. היו מבצעים שהיו חד-פעמיים, היו כאלה שנמשכו כמה פגישות, והיו כאלה שנעשו בהתמדה רבה, פעם בשבוע, לאורך כל השנה. זה היה תלוי בקבוצה ובמה שהבנות בחרו. הגה רשימה קטנה של מבצעי ההתנדבות שנעשו במהלך השנה : ביקור ילדים בבתי חולים, חבילות לחיילים בודדים בצבא, מסיבות ראש חודש עם עולים חדשים ועוד...

רונית לוינשטיין-מלץ – מעבר לפינה

Document N°2

לא רוצה להתנדב, למה מכריחים אותנו?

אני בכיתה י' ואני צריכה לעשות השנה מחוייבות אישית שכוללת 60 שעות התנדבות ולא רק זה, עכשיו שמעתי שגם נצטרך להתנדב בי"א ובי"ב !!
זה דבר כל כך נורא לעשות ...
למה מכריחים אותנו להתנדב? הרי התנדבות באה מרצון כלשהו לתרום לקהילה, אז למה להכריח ?
אני שונאת להתנדב, שונאת את המעסיקים שלי ואיך שהם מתייחסים אליי: משאירים כל העבודה במיוחד ליום שאני אמורה לבוא ועוד הכי מעצבן שהם באים אליי בטענות !
דיי נמאס לי מזה, אם כבר לסבול, לפחות שיהיה תועלת (=כסף) לא רוצה להתנדב, זה משעמם, אין לי זמן ובתכלס אני לא עוזרת ותורמת לאף אחד .
אוף מה לעשות יש אפשרות להוציא תעודת בגרות בלי התנדבות?

<https://www.askpeople.co.il/question/23322>

Document N°3 (vidéo)

פרויקט התנדבותי מפתיע - גברת עם סלים

<https://www.youtube.com/watch?v=u2euIog2I-I>

Consignes données aux candidats :

Le dossier qui vous a été remis comporte trois documents présentés dans un ordre aléatoire. Vous mettrez en évidence les caractéristiques de ces documents et montrerez comment vous pourriez les utiliser pour construire une séquence pédagogique. Vous en décrirez les étapes essentielles ainsi que la façon dont vous envisageriez d'évaluer les acquis des élèves à l'issue de cette séquence.

Caractérisation des documents du dossier :

Le thème commun aux trois documents proposés aux candidats inscrits au niveau collège est le bénévolat dans le cadre de l'école ou à l'extérieur de l'école, phénomène qui, sur le plan culturel, peut être considéré comme une des caractéristiques du système scolaire en Israël : le bénévolat y est non seulement fortement encouragé, mais même obligatoire en vue de l'obtention du baccalauréat.

Le document N°1 est un extrait du roman pour adolescents de Ronit Lewinstein מעבר לפינה. Dans ce texte, des jeunes filles d'une même classe ont l'idée de fêter autrement leur bat-mitsva qu'avec famille, amis et cadeaux. Elles décident que c'est elles au contraire qui donneront de leur personne en réalisant un certain nombre d'actions bénévoles.

Le document N°2 est tiré du site ask.people, où l'on peut demander conseil sur des sujets de société : une jeune Israélienne se plaint d'être obligée de faire du bénévolat pour pouvoir obtenir son baccalauréat et demande à ses lecteurs ce qu'ils en pensent.

Le document N°3 est un document filmique montrant une équipe de jeunes gens et jeunes filles en gilets jaunes, qui proposent leur aide pour porter leurs courses aux clients du marché Mahane Yehouda, à Jérusalem. Cette action de bénévolat est particulière car elle implique un échange intergénérationnel, favorisant le vivre-ensemble : en effet, pour remercier les jeunes gens et jeunes filles, les personnes âgées qui ont été aidées sont invitées, si elles le souhaitent, à raconter leur histoire.

Quelques remarques sur les prestations des candidats

Trois des cinq candidats admissibles s'étaient inscrits au niveau collège.

Le thème du dossier a généralement bien été identifié, ainsi que la thématique (école et société) du programme du cycle 4 du collège à laquelle il se référait. Tous les candidats ont saisi l'importance culturelle de la thématique, dans la mesure où l'on peut dire que le bénévolat fait intrinsèquement partie de la culture des Israéliens, y compris à l'école. C'est justement l'identification du potentiel

culturel (et linguistique) des documents qui va permettre d'effectuer des choix motivés d'objectifs pédagogiques. Afin d'effectuer les meilleurs choix possibles, il est indispensable que les candidats aient une bonne connaissance des programmes officiels et du CECRL et n'aient pas tendance à les confondre.

Plusieurs candidats ont bien rattaché le dossier aux domaines du socle concernés (1, 2, 3 et 5) et envisagé des projets pluridisciplinaires, notamment avec le professeur d'EMC.

Les présentations des candidats ont été inégales, allant d'une véritable qualité de réflexion à l'utilisation confuse des notions pédagogiques, voire de la terminologie.

Les supports n'ont pas toujours été bien caractérisés et ont parfois été présentés trop brièvement, sans réelle analyse.

Les tâches finales étaient intéressantes et variées : reproduction de ce qui a été visionné dans l'extrait filmique sous forme de saynètes jouées par les élèves ; mise en place d'une action de bénévolat au sein de l'école et compte-rendu écrit de cette action ; rédaction d'une lettre de remerciement à Yakir Partouche, fondateur de l'association גברת עם סלים (document vidéo), par un adolescent qui raconte que sa grand-mère a bénéficié de son aide. Pour finir, l'auteur de la lettre propose sa candidature à Yakir Partouche pour faire lui-même partie des gilets jaunes.

Un seul candidat a parfaitement caractérisé le niveau de langue des 3 documents en insistant sur les difficultés que présentait le document vidéo (passage d'un personnage à l'autre, accent, débit...)

L'exploitation de ce dernier n'a pas toujours été judicieuse : un extrait filmique peut être intéressant pour introduire le sujet mais pas pour évaluer la compréhension de l'oral car nous ne sommes qu'au collège. Un document écrit et une vidéo ne peuvent pas être traités de la même façon.

De manière générale, on ne sait pas toujours comment les élèves sont entraînés à telle ou telle activité et les exercices proposés sont souvent indigents. Il convient de garder à l'esprit que le jury s'attend à une justification précise de la démarche proposée ainsi qu'à une démonstration concrète des stratégies d'enseignement mises en œuvre. Il est indispensable de décrire exactement en quoi consiste l'activité des élèves et en quoi cette activité représente un entraînement pour atteindre les objectifs de la séquence.

Ecueils à éviter

La description de pratiques et de leurs objectifs n'est pas toujours pertinente : parler, par exemple, d'« une progression en spirale qui a la vocation de déclencher la pratique orale ».

L'évaluation se borne uniquement à l'acquisition de compétences lexicales.

Le fait de consacrer plusieurs séances uniquement à la grammaire et au lexique.

La tentative de lier la pratique pédagogique à l'affectif, ce qui ne va pas de soi.

L'adoption d'une approche strictement frontale, où le questionnement du professeur est la seule modalité pour faire accéder les élèves au sens d'un document.

Les théories obscures et personnelles sur l'apprentissage de la lecture non vocalisée.

Rappelons, en conclusion, qu'il est indispensable que les candidats se familiarisent avec des exemples de séquences pédagogiques, qu'ils trouveront sur *Eduscol* ou sur les différents sites académiques. Ils en tireront profit à la fois pour les épreuves écrites et les épreuves orales.

Niveau lycée

Document N°1

"גרנו בשכונת הצריפים הישנים של קיבוץ משמר העמק. בכל חדר היו ארבע מיטות ברזל עם מזרני בד גדולים שתוכנם קש, בבוקר השכמנו לעבודה. כמה שעות לימודים, ואחר הצהריים חזרנו לעבודה במשק. בגיל שבע-עשרה העולם נראה לי יפה וברור. את הקשיים האישיים העדפנו להדחיק. יצאנו בחדווה לעבודה קשה ביום, ובלילה רקדנו ודנו במצבה של ארץ ישראל." התנאים החלוציים לא הטרידו את קונץ, מסגרת הקבוצה פיצתה על חסרון המשפחה : "היו לי בקבוצה חברים טובים : זאב שוורץ, מנחם באומגרטרן וצביקה כהן. את כולם הכרתי מהתנועה בברלין. המזון העיקרי שלנו היה השיחות על עקרונות השיתוף והסוציאליזם. בדיונים התבלט צביקה כהן, שהיה דובר מוכשר ומלהיב. שליטתו הרהוטה בעברית הפכה אותו למנהיג שלנו. אני הצעתי כלל חדש – לדבר רק בעברית. עד אז הוויכוחים התנהלו בגרמנית, שמדי פעם התערבבה

בה העברית. מנחם באומגרטן תמך בי, צביקה וזאב הצטרפו גם הם בהתלהבות רבה. רק מקס טישלר התעקש להמשיך לדבר גרמנית. הוא אמר לנו ששפת האם שלו תישאר תמיד גרמנית, השפה שבה כתבו היינה, ניטשה, היידגר, קאנט וגתה. מקס טישלר היה משוכנע שהשפה העברית לעולם לא תוכל להחליף את השפה הגרמנית. אני חשבתי אחרת. רק מי שיש ביכולתו לקרוא את ברנר, עגנון, חיים נחמן ביאליק ושואל טשרניחובסקי יכול להיחשב בן הארץ הזו. למקס טישלר אמרתי, שבארץ ישראל גם הכלבים צריכים לדבר עברית. מקס לא ויתר על עקרונותיו, הוא כתב ודיבר עברית רהוטה, את מכתב ההתאבדות שלו בחר לכתוב בגרמנית. "הוויכוח על השפה העברית לא תם, ומדי פעם שוב צץ ועלה. בלילות קרא קונץ רק ספרים בעברית, כדי לשפר את ידיעותיו בשפה. אף הוא, כרבים מהעולים, ביקש להעלים כל סימן של גלותיות, לזנוח כל שריד מאורח החיים של יהודי אירופה. במשמר העמק לבשו הוא וחבריו מכנסי חאקי קצרים, סנדלים, ולראשם עטו כאפייה. שאלת הזוהר האישית היתה לסוגיה חשובה ועקרונית.

יוסי עוזרד – קיבוץ ברלין

Document N°2

הקהל היה ברובו מזיירי הרחוב הנקיים ומהשכנים בכך יהודה שטראסה. הָר דוקטור פרנצווייג שמכר נקניקיות בנחלת בנימין ענב עניבת פפר אדומה, ופראו דוקטור קינץ, המלצרית בקרלינגר, חבשה כובע טירולי עם נוצה ירוקה. (...) לכבוד הקונצרט הברישו האנשים את חליפותיהם ופה ושם גם תקעו מטפחת צחורה בכיס המקטורן, מין דגל של התרסה נגד "אזיזה" זו התובעת מהם להתערות בתוך הביחד ה"פולני" והעיירתי, הרואה בהם קרוב עשיר וטיפש, המתייחסת בשנאה לגרמנית שבפיהם ולועגת לעברית שבפיהם, העוינית את אהבת הסדר והמשמעת הטבועים בהם. כאן יכלו לשוחח בגרמנית מבלי שמישהו יגער בהם, לדבר על ארנולד צווייג שהגיע לחיפה אחרי שראה את ספריו נשרפים בברלין. (...) עתה, בחיפה ארנולד צווייג התעקש לדבר אך ורק גרמנית ועורר את חמת הבריות עוד יותר כשהוציא לאור את ה"אורינט", כתב עת שלא רק שהיה פציפיסטי אלא אף נכתב בגרמנית. (...)

אביגדור המאירי האמיץ כתב מאמר ב"הארץ" ובו יצא להגנת הנקיים ובין השאר הזכיר לכל המלעזים כי "הפטריוטים שבפטריוטים" שהגיעו ראשונים ארצה לא יצאו מבין יהודי רוסיה ופולין ורומניה, כי אם דווקא מהונגריה! פרופסור אבנשטיין הנחמד עם הפפיון השובב תרגם עבור אורחי הקונצרט קטע מהמאמר שבו כתב המאירי: "רק מי שלא טעם מעולם תרבות אחרת מאשר עברית, אינו יודע את פירושו של דבר: למחוק מקרב נשמתו תרבות נהדרה ואדירה כזו של גאוני גרמניה בספרות, באמנות ובמוסיקה", וקבל על "זעקות השבר: גוואלד¹, מדברים גרמנית!"

שולמית לפיד – ואולי לא היו

Document N°3 (vidéo)

במדינת היהודים (פרק 1) - גדוד מגיני השפה

Série télévisée réalisée par Moudi Bar'on.

<https://vimeo.com/155535044>

Consignes données aux candidats :

Le dossier qui vous a été remis comporte trois documents présentés dans un ordre aléatoire. Vous mettrez en évidence les caractéristiques de ces documents et montrerez comment vous pourriez les utiliser pour construire une séquence pédagogique. Vous en décrierez les étapes essentielles ainsi que la façon dont vous envisageriez d'évaluer les acquis des élèves à l'issue de cette séquence.

Caractérisation des documents proposés dans le dossier :

Le thème commun aux trois documents est l'appartenance à deux cultures : l'adoption de l'hébreu et de la culture hébraïque par les nouveaux immigrants doit-elle se faire au détriment de leur culture d'origine ? Quel rôle l'hébreu a-t-il joué dans la construction de l'identité culturelle des nouveaux immigrants ?

Document N°1 : ce document est un extrait d'un roman de Yossi Ozrad, קיבוץ ברלין (*Kibboutz Berlin*) dont le thème est la fondation d'un kibboutz par un groupe de Juifs d'origine allemande.

Document N°2 : cet extrait du roman de Shulamit Lapid ואולי לא היו (*Et peut-être tout cela n'a-t-il pas existé*) met en scène un groupe de Juifs allemands qui, une fois installés en Israël, ne renoncent ni à leur langue, ni à la culture germanique.

Document N°3 : cet extrait vidéo met en scène un groupe de défenseurs de la langue hébraïque, dans les années trente, qui s'oppose à tous ceux qui parlent une autre langue que l'hébreu, y

¹ Au secours !

compris à Haïm Nahman Bialik, le « poète national », qui continue à parler le yiddish dans la sphère privée. On y voit également le boycott (parfois violent) des spectacles qui ne sont pas en hébreu.

Quelques remarques sur les prestations des candidats

Deux candidats s'étaient inscrits au niveau lycée, mais l'un d'eux, par ailleurs lauréat du CAPES réservé (session 2018) ne s'est pas présenté à l'épreuve orale d'admission.

Le jury a assisté à une présentation fine et détaillée des documents proposés mais a déploré qu'un temps trop important soit consacré à leur analyse. Certes, on attend du candidat qu'il fasse une analyse universitaire minutieuse et détaillée mais pas au détriment de la mise en œuvre pédagogique, qui, dans ce cas, est restée à l'état d'ébauche.

Le candidat a proposé la mise en relation du dossier avec différentes notions du programme culturel, ainsi que plusieurs problématiques. Rappelons que le candidat n'est pas obligé d'énoncer plusieurs problématiques et qu'il est même souhaitable qu'il en choisisse une, autour de laquelle il construira sa séquence.

Le jury a regretté que ni l'exposé du candidat ni la séquence ne soient suffisamment structurés : le candidat a parfois proposé le début d'une série d'exercices pour revenir tout à coup au déroulement de la séquence. La partie proprement didactique a paru diluée tout au long de l'exposé, qui s'apparentait plutôt à une glose des documents.

La tâche finale proposée était intéressante : « Imaginez que vous êtes journaliste dans les années trente et que vous rédigez un article sur les difficultés qu'éprouvent les nouveaux immigrants à adhérer à une nouvelle culture ».

L'entretien est l'occasion pour le candidat et les membres du jury de revenir sur certains aspects de la présentation qui n'ont pas été suffisamment développés. Grâce aux questions posées, il arrive que certains candidats parviennent à améliorer leur prestation.

Deuxième partie : compréhension et expression en langue étrangère

- Durée : 30 minutes maximum

Cette partie de l'épreuve prend appui sur un document audio, textuel ou vidéo en langue étrangère ou sur un document iconographique dont le candidat prend connaissance en présence du jury. Elle consiste en un compte rendu suivi d'un entretien, les deux se déroulant en langue étrangère.

Dix minutes maximum imputables sur la durée totale des entretiens pourront être réservées à un échange sur le dossier de reconnaissance des acquis de l'expérience professionnelle établi pour l'épreuve d'admissibilité, qui reste, à cet effet, à la disposition du jury. Cet échange se déroule en langue étrangère.

Remarques sur la seconde partie de l'épreuve :

Les deux extraits proposés (collège et lycée) étaient du même auteur, Yaël Neeman.

Le premier était tiré de son roman, largement autobiographique, היינו העתיד (*Nous étions l'avenir*), dans lequel Yaël Neeman livre ses souvenirs de jeunesse au kibboutz Yehiam, créé ex nihilo, entre 1946 et 1948, dans le nord du pays. Son livre est écrit le plus souvent à la première personne du pluriel, ce « nous », collectif, étant celui des enfants du kibboutz élevés tous ensemble loin des adultes, hors de la maison des "parents biologiques". Finalement, à l'âge de vingt ans, comme de nombreux jeunes de sa génération, Yaël Neeman quittera le kibboutz pour choisir la liberté individuelle, les études à Tel-Aviv. Mais elle vivra ce départ comme un déchirement.

Le second extrait était tiré de la nouvelle כתובת אש (*Inscription en lettres de feu*), qui donne son titre au recueil, lui aussi de Yaël Neeman. Cette nouvelle est basée sur les souvenirs de l'auteur,

plus particulièrement ses premières années à la ville, loin du kibboutz, l'adoption lente et difficile d'autres habitudes de vie, les tentatives d'intégration dans le monde du travail.

Voici les documents proposés aux candidats :

Niveau collègue

עזיבת "הבנים" היא שקרעה את הקיבוצים, היא ולא הלינה המשותפת. ההורים נשברו מחוסר יכולתם לעזור. שמיכותיהם שדקרו אותם במיטותיהם כבר כשנפרדו מילדיהם בבית החולים, לא הצליחו לכסות אותם יותר. רגליהם נשארו נטועות בחייהם הוולונטריים, אבל לבם דילג בבת אחת מן הקיבוץ, מעבר לגדר, לילדיהם, או לנעוריהם שלהם שנשארו מאחור. הם הסתובבו בתוך חייהם הנוכחיים כהורים שכולים, ורצו דבר אחד יותר מכול: לעזור לילדיהם. הקרע חתך את כולם. רק משפחות ספורות ממש לא התפלגו. כמחצית מבני הקיבוצים עזבו באותן שנים, חלקם לקיבוצים אחרים, רובם לערים. לא הטחנו בהורים דבר. להפך. לקחנו את מיטת הברזל הכפולה שפיבל התקין לכולנו במסגרייה כבר בכיתה י"א, לקחנו מצעים כפולים שקיבלנו מהקומונה. שמיכה כפולה, שתי כריות, ועזבנו. בלב שמח אבל במצפון כואב.

קיבוץ הוא לא כפר עם נוף פסטורלי, דמויות ססגוניות, תרנגולות וכליל החורש. הוא מעשה פוליטי ואנחנו עורקים. כבר לא בוגדים, כמו שהיו העוזבים עשר שנים קודם, כשעזב אחי הגדול, אבל מתגנבים על קצות אצבעותינו בשקט. אנחנו עוברים אל מעבר לגדר, מקום מושבם של התנים, ומכאן ועד עולם נבוא לבקר את תפאורת חיינו כולה בכל ביקור אצל הורינו הביולוגיים.

אדם שעוזב את מקום מגוריו חוזר מפעם לפעם לבקר את משפחתו. אבל אצלנו זה לא לחזור וזה גם לא ביקור. **השער**. כך מכנים את השער של השומר על הקיבוץ. השער שהיתה לו משמעות אחת כשהיינו בקיבוץ, ומשמעות אחרת, שונה לגמרי, כמעט הפוכה, כשעזבנו.

האם יכיר אותנו השומר המתחלף? ומיהו? האם לצאת מהאוטו ולהגיד לו שלום? האם צריך להכיר לו את מי שבא איתנו? תמיד נשארו תקועים בשער, כאילו אנחנו מתגנבים. ובכל נסיעה ליחיעם נשמעה הלמות לבנו המבוהלה בכל הקיבוצים כולם.

היינו חלק מכחמישים אלף אנשים שנולדו, והתחנכו בקיבוצי השומר הצעיר, מאז היווסדם ועד סוף עידן הלינה המשותפת בשנות ה-90. היינו חלק מעוד כמאה אלף אנשים בני התנועות האחרות. בסך הכול כמאה וחמישים אלף שגדלו לאנשים מבוגרים בחמישים עד שבעים שנה (תלוי בזרם ובתנועה).

על זה צריך להוסיף את מספר המבוגרים שיסדו את הקיבוצים, רובם הורים לאותם ילדים, ואחרים שהצטרפו בגרעינים ובתנועות נוער. חלקם עזבו בהתחלה, חלקם עזבו אחר כך, חלקם נהרגו במלחמות או התאבדו, רוב המייסדים כבר מתו. מעט מאוד אנשים בכל העולם כולו עברו את אחד הניסויים מרחיקי הלכת ביותר שנעשו אי-פעם, מבחירה מלאה ומרצון חופשי, בבניית עולם אחר שהצריך תפיסת משפחה אחרת ותפיסת בית אחרת.

יעל נאמן – היינו העתיד (2011)

Niveau lycée

הייתי בת 21 כשעזבתי את הקיבוץ ועברתי לתל אביב.

"תדאגי שהמעבידים יפרישו לך ביטוח לאומי, ושתהיה לך קופת חולים והבראה", הזכירו לי ההורים בטלפון מדי כמה ימים. "בטח", אמרתי להם. לא אמרתי להם שאין כאן קביעות, שאת תשלומי קופת החולים הולכים ומשלמים בבית הוועד הפועל בארלוזורוב, לוקחים מספר ומחכים בתור (או לא הולכים ולא משלמים וזה מצטבר), שאין שום הבראות כבר שנים, שהעבודה שהתחלתי היא בכלל פרילאנס, ושחשבתי שנבחרתי לעבודה בזכות כישורי הכתיבה שלי, אבל בעצם העבודה היתה מכירת כתבות בתשלום לעיתון, ובגלל שלא הצלחתי לשכנע אף אחד לפרסם לא כתבתי כלום, ולכן גם לא הרווחתי כלום. לא סיפרתי להורים שלי שום דבר. חששתי שכל דבר ידאיג אותם לשווא.

ביום הראשון לעבודתי, במשרד שנראה רציני ויפה, קיבלתי רשימה קצרה ומסודרת של כתובות עסקים באזורי תעשייה מרוחקים. נאמר לי שנקבעו ראיונות מבעוד מועד עם בעלי העסקים. בימים שבאו אחר כך נסעתי בכמה אוטובוסים לכתובות שברשימה. כל הדרך פחדתי שאאחר. תמיד הקדמתי והעברתי את הזמן המבוזבז במתח לקראת הריאיון. בעלי העסקים היו נחמדים ואדיבים, אבל איש מהם לא חיכה לי. להפך. כשהגעתי גיליתי שצריך להפריע להם באמצע העבודה, לשכנע אותם להתראיין-כביכול לכתבה פרסומית שהם ייאלצו לשלם עליה הרבה כסף. כשהם הסבירו לי למה לא כדאי להם לשלם בעבור כתבה כזאת, השתכנעתי מיד. הם כיבדו אותי בוופלים וקפה שחור ואמרו לי איפה עוצר האוטובוס שיסיע אותי בחזרה לתל אביב. נפרדנו בלחיצת יד ובהקלה הדדית.

שנאתי את העבודה המדומה הזאת, אבל פחדתי להתפטר. סדרן עבודה, שליח-מצפון עלום מהקיבוץ, המשיך לגור בתוך גופי. אחרי יומיים של חיבוטי נפש וייסורים, והתייעצויות על הנוסח המדויק עם איל ועינת שעזבו את הקיבוץ כמה חודשים לפני, התקשרתי למשרד וגמגמתי והתנצלתי והודיתי ועזבתי. (...)

העתיד העירוני, הפתוח לכל בחירה, ארב לי דווקא בשאלות שהופנו לעברי בקיבוץ, כשבאתי לבקר. מה שנראה לעירוני אתר נופש אידילי ופסטורלי – חצר הקיבוץ – היה בשבילי זירה של אשמה שערקתי ממנה. לא הייתי מסוגלת להישאר שם יותר מערב אחד. היה מוזר לישון פתאום בבית של ההורים, כשהיינו בקיבוץ לא ישנו שם אף פעם. בשעות היום הרגשתי אשמה, פרזיטית, זרה, לא יכולתי להסתובב שם בזמן שכולם עובדים.

ולא שקיבלו אותי לא יפה. להפך. כולם אמרו לי שלום והתעניינו במאור פנים. הוותיקים עצרו אותי על המדרכות ושאלו בחיוך גדול איפה אני, לא רואים אותי, מה נשמע ומה אני מתכוונת לעשות בתל אביב, במה אני עובדת, מה אני מתכננת ללמוד. אמרתי שהכול ממש בסדר, שיש עבודה ואני מתלבטת מה ללמוד, אבל בפנים התלבתה החרדה כמו כתובת אש כתומה ומאכלת שלא כתוב בה דבר : אין לי מושג מה יהיה ומה אעשה, זאת היתה כתובת האש.

יעל נאמן – כתובת אש (2013)

Notes obtenues par les candidats à l'épreuve orale d'admission :

Niveau collège :

Première partie (sur 10) : 05.5 – 06 - 07.5

Deuxième partie (sur 10) : 04 – 05.5 – 06.5

Niveau lycée :

Première partie (sur 10) : 05.5

Deuxième partie (sur 10) : 08

Quelques remarques et conseils aux futurs candidats :

Rappelons tout d'abord que le document soumis au candidat n'a aucun lien thématique avec la première partie de l'épreuve orale et qu'il ne doit pas être traité suivant des critères pédagogiques d'exploitation en classe.

Il est attendu du candidat qu'après avoir pris connaissance du document proposé pendant une dizaine de minutes (durant lesquelles il peut prendre des notes), il en fasse un compte-rendu structuré, en hébreu. Il est également attendu de lui qu'il en développe la thématique. La difficulté de cette épreuve est sans nul doute liée à sa rapidité : le candidat dispose d'un temps limité pour prendre connaissance du document proposé, le comprendre, l'analyser et organiser son propos. Le jury n'attend donc pas de lui un exposé complexe et exhaustif, mais une synthèse cohérente des thèmes et sujets du document. Le candidat doit être en mesure d'en dégager les idées importantes, sous forme d'une reformulation synthétique et organisée, sans qu'il s'agisse d'une accumulation d'items relevés. Il doit faire preuve à la fois d'un souci d'organisation et de prise de recul. Des éléments d'appréciation ou des enrichissements personnels sont également bienvenus.

Par ailleurs, le document doit permettre d'évaluer le niveau linguistique du futur professeur, ses connaissances culturelles et sa capacité à réagir et à argumenter.

L'épreuve se poursuit par un entretien d'une quinzaine de minutes, également en hébreu, au cours duquel le jury pose des questions permettant éventuellement au candidat d'éclaircir les points occultés ou imprécis de sa présentation.

Quelques remarques sur l'ensemble de cette seconde partie de l'épreuve :

Collège :

L'extrait en hébreu de Yaël Neeman a été plus ou moins bien compris. Certains candidats se sont contentés de faire des citations beaucoup trop longues (non exemptes de fautes de lecture), pour compenser l'indigence de l'exposé ; d'autres ont tenté une glose autour du thème, faute d'avoir compris le texte de manière approfondie : des digressions mal venues sur le kibboutz en général.

Certes, une fois le compte rendu terminé, il est possible d'en élargir le thème, en faisant éventuellement allusion à d'autres romans qui le traitent mais cet élargissement ne doit pas confiner au hors-sujet (parler, par exemple, du kibboutz en général ou de ses problèmes économiques alors qu'il est question de l'éducation en commun des enfants).

De manière générale, les prestations des candidats n'étaient pas exemptes de fautes d'hébreu (accord, lexique, syntaxe, mauvaise lecture ou vocalisation de certains termes).

Lycée :

La note élevée obtenue par le candidat est justifiée par le fait qu'il a non seulement fait preuve d'une très bonne compréhension du texte mais qu'il en a rendu compte dans un exposé très bien structuré, qui soulignait les points essentiels d'un texte assez difficile. Le jury tient également à souligner la qualité de sa langue. Durant l'entretien, le candidat a fait preuve de beaucoup de finesse et de réactivité face aux questions posées.